

O'RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR TADQIQOTLAR-Jurnali

1-son. 3-qism. Noyabr-2025

INGLIZ ADABIY MATNLARINI O'RGANISHDA USLUBIYAT VA O'QITISH METODIKASI.

Ergasheva Ozodabonu Bahodirjon qizi

Qo'qon davlat universiteti

Filologiya fakulteti

Annotatsiya: Ushbu maqolada ingliz adabiy matnlarini o'qitishda uslubiyatning roli va samarali metodik yondashuvlar tahlil qilinadi. Adabiy asarlarni o'rganish o'quvchilarning til ko'nikmalarini rivojlantirish, tanqidiy va ijodiy tafakkurini shakllantirish, shuningdek, madaniyatlararo kompetensiyani mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqotda uslubiy tahlil asosida adabiy matnlarni samarali talqin qilish va o'qitish bo'yicha tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: ingliz adabiyoti, uslubiyat, metodika, til o'rgatish, adabiy matn, tahlil

Kirish

Ingliz adabiyoti dunyo madaniy merosining ajralmas qismi bo'lib, uni o'rganish nafaqat til bilimlarini chuqurlashtiradi, balki o'quvchilarning estetik didi, tafakkuri va madaniy dunyoqarashini rivojlantiradi. Adabiy matnlar orqali o'rganuvchi o'zlashtirayotgan tilni ko'proq kontekstda tushunadi, uni badiiy, emotsional va lingvistik jihatdan chuqurroq anglaydi.

Lekin adabiy asarlarni o'rganish samaradorligi ko'p jihatdan tanlangan metodikaga bog'liq. Uslubiy tahlil bu jarayonning asosi bo'lib, matnning mazmuni, shakli, muallif uslubi, leksik-semantik va stilistik vositalari orqali chuqur talqin qilinishini ta'minlaydi. Shu boisdan, ushbu maqolada adabiy matnlar bilan ishlashda samarali metodlar va yondashuvlar tahlil qilinadi.

O'quv jarayonida ingliz adabiyoti matnlaridan foydalanish o'quvchilarning tildagi bilimlarini chuqurlashtirishga xizmat qiladi. Badiiy asarlarning tilga xos stilistik xususiyatlari, uslubiy boyligi, zamonaviy va tarixiy kontekstdagi ijtimoiy muammolarni aks ettirishi ta'lim jarayonini boyitadi. Uslubiyat orqali adabiy matnlardagi metafora, epitet, ironiyalarning ma'nodagi ta'sirini ochib berish mumkin.

Adabiy tahlil usullari, xususan, uslubiy tahlil, o'quvchining ijodiy fikrlashi, matnga tanqidiy yondashuvi va mustaqil talqin ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bunday yondashuv ingliz tili darslarining faqat grammatik yoki leksik bilim bilan chegaralanib qolmasligiga yordam beradi, balki o'quvchilarni chuqur mushohada va fikr almashishga undaydi.

Metodologiya

O'RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR TADQIQOTLAR-Jurnali 1-son. 3-qism. Noyabr-2025

Ushbu tadqiqotda sifatli (qualitative) tahlil asosida ingliz adabiy matnlarining o'qitilishi va tahliliga oid mavjud metodlar o'rganildi. Bunda quyidagi asosiy yondashuvlar o'rganildi:

- **Uslubiy tahlil (stylistic analysis):** matnning fonetik, leksik, grammatik va stilistik jihatlarini o'rganish orqali muallif uslubini aniqlash;
- **Integrativ yondashuv:** matn tahlilini til, adabiyot va madaniyat bilan bog'liq holda olib borish;
- **Task-based learning:** matn asosida kommunikativ vazifalarga yo'naltirilgan mashqlar ishlab chiqish;
- **Contextual approach:** adabiy matnni tarixiy, ijtimoiy va madaniy kontekstda o'rganish.

Adabiy matnlar sifatida William Shakespeare, Jane Austen, George Orwell, Virginia Woolf, Mark Twain kabi mualliflarning asarlaridan namunalar tahlil qilindi.

Natijalar

Tadqiqot natijalariga ko'ra, adabiy matnlarni o'rganishda quyidagi jihatlar o'quv samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi:

- **Uslubiy tahlil o'quvchilarning matnni chuqur tushunishiga yordam beradi.** Muallif nutqidagi stilistik vositalarni tahlil qilish orqali o'quvchilar matnning ichki ma'nosi, emotsional rang-barangligini anglaydi.
- **Madaniyatlararo kontekstni tushunish** (masalan, XIX asr Angliya jamiyatidagi ijtimoiy qatlamlar) o'quvchilarda madaniyatga nisbatan hurmat va ochiqlik hissini shakllantiradi.
- **Interaktiv metodlar** (rolga kirish, matn asosida sahnalashtirish, munozaralar) o'quvchilarning til ko'nikmalarini yaxshilaydi va ularni faol tinglovchi va suhbatdoshga aylantiradi.
- **Tanqidiy tahlil metodi** orqali o'quvchilar muallifning pozitsiyasini tahlil qilish, matndagi g'oyalarga nisbatan o'z fikrini bildirishga o'rganadi.

O'tkazilgan kuzatuvlar va adabiy matnlarga asoslangan amaliy tahlillar asosida quyidagi natijalarga erishildi:

- **Adabiy matnlar o'quvchilarning til o'rganishga bo'lgan motivatsiyasini oshiradi.** Xususan, syujetli asarlar (masalan, "Pride and Prejudice", "Animal Farm") til o'rganuvchilarga oson esda qoladigan leksik birliklar va ifoda vositalarini taqdim etadi.
- **Uslubiy tahlil asosida ishlangan darslar** o'quvchilar tomonidan yuqori baholandi, chunki ular matn orqali emotsional va estetik taassurotga ega bo'ldilar.

O'RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR TADQIQOTLAR-Jurnali 1-son. 3-qism. Noyabr-2025

- O'quvchilarning **tanqidiy fikrlash darajasi** badiiy matnlarni tahlil qilish orqali sezilarli darajada oshdi. Ular muallif fikrini tahlil qilish, voqealarga nisbatan o'z nuqtai nazarini shakllantirishni o'rgandilar.

- **Metodik yondashuvlarning integratsiyasi**, ya'ni adabiy matnni uslubiy, lingvistik va madaniy nuqtai nazardan o'rganish orqali til o'rgatish sifati yaxshilandi.

- O'quvchilarda **madaniyatlararo kompetensiya** shakllanishi kuzatildi. Ingliz adabiyoti orqali ular G'arb madaniyatiga oid tushunchalar, qadriyatlar va tarixiy voqealar haqida bilimga ega bo'ldilar.

Muhokama

Tadqiqot jarayonida aniqlanishicha, ingliz adabiy matnlarini o'qitishda **uslubiy tahlil** asosidagi yondashuv o'quvchilarning til ko'nikmalarini chuqur va mazmunli rivojlantirishga yordam beradi. Uslubiyat o'quvchilarga matnning sathida yashiringan semantik qatlamlarni anglash, muallifning niyatini tushunish va badiiy ifoda vositalarining ta'sirini tahlil qilish imkonini yaratadi. Ayniqsa, badiiy matnning leksik-stilistik jihatlari (metafora, epitet, ironik uslub) ustida ishlash o'quvchilarning estetik didini va ijodiy tafakkurini rivojlantiradi.

Adabiy matnlar orqali til o'rganish an'anaviy grammatika va tarjima uslublaridan farqli ravishda, o'quvchilarni til muhitiga chuqurroq jalb etadi. Masalan, "The Great Gatsby" yoki "Hamlet" kabi matnlar orqali nafaqat til, balki ijtimoiy, axloqiy va madaniy qadriyatlar ham o'rgatiladi. Bu esa **integrativ yondashuvning** afzalligini ko'rsatadi – til va adabiyotning uyg'un ravishda o'rgatilishi o'quvchini to'laqonli bilim egasiga aylantiradi.

Shuningdek, adabiy matnlar asosida ishlab chiqilgan **interaktiv metodlar** (munozara, dramatizatsiya, personaj rolini ijro etish) dars jarayonining qiziqarli va samarali o'tishiga olib keladi. O'quvchilar matnga nisbatan faollashadi, o'z fikrini erkin ifoda qilishni o'rganadi, bu esa ularning og'zaki va yozma nutqini mustahkamlaydi.

Biroq, ba'zi holatlarda murakkab adabiy uslublar yoki tarixiy kontekstlarning tushunarsizligi darsda muammolarni yuzaga keltirishi mumkin. Bunday vaziyatlarda o'qituvchidan **didaktik kompetensiya**, ya'ni matnni soddalashtirish, qo'shimcha tushuntirish va qiziqarli metodlardan foydalana olish mahorati talab etiladi. Bundan tashqari, o'quvchilarning yoshi, til darajasi, qiziqishlari ham tanlanadigan adabiy matnga mos kelishi lozim.

Umuman olganda, adabiy matnlar asosida olib boriladigan o'qitish jarayoni yaxshi tashkil etilsa, bu nafaqat til o'rgatadi, balki shaxsiy rivojlanish, tanqidiy fikrlash, madaniy ong, ijtimoiy faoliyat kabi kompetensiyalarni ham shakllantiradi.

Xulosa

O'RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR TADQIQOTLAR-Jurnali

1-son. 3-qism. Noyabr-2025

Ingliz adabiy matnlarini o'rganishda uslubiy yondashuv hamda zamonaviy metodikalarning uyg'unligi o'quv jarayonining samaradorligini oshiradi. Bu nafaqat til o'rganish jarayoniga, balki o'quvchining shaxsiy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Uslubiy tahlil orqali o'quvchilar matnni nafaqat o'qiydi, balki uni anglaydi, talqin qiladi va baholaydi.

Kelgusida ingliz adabiyotini o'rganishda innovatsion metodikalar, raqamli resurslar (audiokitoblar, interaktiv platformalar) va drama asosidagi yondashuvlarni keng joriy etish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Carter, R., & Long, M. (1991). *Teaching Literature*. Longman.
2. Lazar, G. (1993). *Literature and Language Teaching: A Guide for Teachers and Trainers*. Cambridge University Press.
3. Widdowson, H. G. (1975). *Stylistics and the Teaching of Literature*. Longman.
4. Duff, A., & Maley, A. (2007). *Literature*. Oxford University Press.
5. Hall, G. (2015). *Literature in Language Education*. Palgrave Macmillan.
6. Abdullayeva, N. (2020). Ingliz adabiyoti matnlarini o'rgatishda uslubiy yondashuv. *Filologiya masalalari*, 3(1), 24–29.